

ФІНАНСИ ТА ІНВЕСТИЦІЙНО – БУДІВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 336.711:336.35 (477)

ПРОБЛЕМИ ДОХІДНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Андросова О.Ф., к.е.н.
Дядченко А.І.

Запорізький національний технічний університет

У статті проаналізовано стан банківської системи України в умовах сучасної економічної кризи, визначені проблеми функціонування та дохідності, виявлені шляхи стабілізації банківського сектору.

Ключові слова: дохідність, банківська система, інвестиції, кредити, фінансова криза, прибутковість, ліквідність, доларизація, міжнародний ринок.

The article analyzes the state of the banking system of Ukraine in the current economic crisis. The problems of functioning and profitability as well as ways for stabilizing the Ukrainian banking sector are identified.

Key words: profit, banking system, investments, credits, financial crisis, profitability, liquidity, dollar, international market.

Актуальність проблеми. Фінансова стабільність банків стає важливим питанням їх виживання особливо у роки фінансової кризи, оскільки банкрутство в умовах ринку виступає вірогідним результатом діяльності нарівні з іншими можливостями. Ефективність банківської системи незалежної України – один з найважливіших чинників стабільності економічної діяльності країни, довіри іноземних інвесторів та розвитку країни в цілому. Своєю діяльністю банки глибоко проникають в усі сфери економічної діяльності і мають впливати майже на всі процеси в державі. Саме тому банківський сектор потребує глибокого аналізу своєї діяльності та пошуку шляхів виходу з глобальної кризи, шляхів удосконалення власного функціонування.

Аналіз досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження кризових процесів та фінансової нестабільності комерційних банків внесли ©Андросова О.Ф., Дядченко А.І., 2010

провідні вітчизняні вчені - економісти А. Анікін, О. Василик, О. Гузенко, А. Грязнова, Л.Дробозіна, І. Д'яконова, А. Єпіфанов, Н. Заяц, П. Мазурок, М. Монтес, С. Мочерний, К. Павлюк, В. Попов, І. Сало. Теоретичні та методологічні засади оцінювання рівня прибутковості діяльності банку розроблені також західними вченими: Р. Брейлі, С. Маєрз, П. Роуз.

Аналіз досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження кризових процесів та фінансової нестабільності комерційних банків внесли провідні вітчизняні вчені - економісти А. Анікін, О. Василик, О. Гузенко, А. Грязнова, Л.Дробозіна, І. Д'яконова, А. Єпіфанов, Н. Заяц, П. Мазурок, М. Монтес, С. Мочерний, К. Павлюк, В. Попов, І. Сало. Теоретичні та методологічні засади оцінювання рівня прибутковості діяльності банку розроблені також західними вченими: Р. Брейлі, С. Маєрз, П. Роуз. Проте додаткового дослідження потребує таке питання, як аналіз тенденцій розвитку банківських установ в Україні та визначення шляхів стабілізації банківського сектору, що є необхідними складовими їх ефективного подальшого розвитку.

Метою статті є вивчення головних проблем втрати ефективної діяльності банківської системи України у період фінансової кризи, співвідношення її сучасного стану зі станом у попередні роки та пошук ефективних шляхів подолання кризи саме в банківській сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз звітів Національного банку України за 2006-2009 рр.[7] та вивчення узагальненої думки, що склалась у економічній літературі [3-6] дозволяє виділити характерні зміни банківської системи країни за минули роки та загальні тенденції впливу глобальної світової кризи на банківську систему України.

Треба зауважити, що населення, яке, починаючи з 2003 року, було основним кредитором для банківської системи України, в 2006-2007 роках поступилося своїми позиціями запозичення на ринках і дедалі більшою мірою ставало основним позичальником, оскільки банки, зокрема з іноземним капіталом, орієнтувалися переважно на кредитування фізичних осіб. Тобто населення з кредитора поступово перетворилося на одного з основних боржників банківської системи.

За 2006 – 2009 роки в структурі доходів, витрат та прибутку банківського сектора відбулися значні зміни, як і в кількісному вимірі співвідношення обсягу окремих витрат/доходів до загального доходу/видатку,

так і в загальній кількості доходів та витрат. (Рис. 1)

На рис. 1 схематично зображено співвідношення між доходами, витратами банківської системи за передні роки. Прибутковості для банківської системи України з 2006 року по 2008 рік пропорційно зростала, але вже в 2009 році українська економіка важко переживала відсутність прибутковості комерційних банків (Рис. 2).

Прибутковість – один із найважливіших показників банківської діяльності. Будь-який комерційний банк – насамперед самостійний суб'єкт господарювання, цільовою функцією якого є отримання прибутку, який є джерелом виплати дивідендів акціонерам, створення фондів банку, базою для підвищення добробуту банківських працівників.

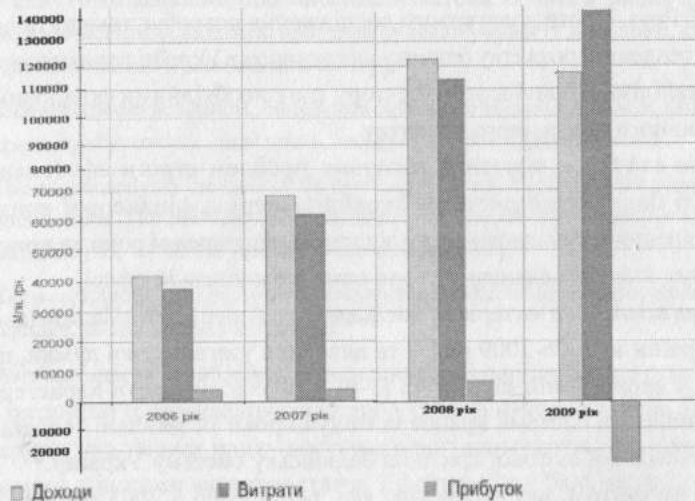

Рис. 1. Динаміка доходів, витрат та прибутків банківського сектору України за 01.01.2007 – 01.11.2009 рр.

Аналізуючи рис. 2, бачимо, що максимальний прибуток від діяльності комерційної банківської сфери мала саме в 2007 році (якщо брати співвідношення між іншими роками). А максимальний збиток прийшовся саме на рік кризи – 2009 рік, він досяг -31 492 млн. грн. (Рис 2.).

З проведеного аналізу видно, що починаючи з 2008 року банківська система з кожним місяцем має все гірше становище, що прямо і безпосередньо є слідством прояву світової фінансової кризи в Україні.

Рис. 2. Динаміка прибутку банків України 2006-2009 рр.

Відомо, що найбільшою проблемою у банківській системі України за останні роки стала нестабільність банківської ліквідності – через неефективне управління активами й пасивами стрімко зростав ризик ліквідності, про що свідчило зниження рівня високоліквідних коштів, розбалансованість активів і пасивів за строками, наявність так званих «накопичувальних» рахунків (режим роботи яких передбачав, що вночі це строкові рахунки, а вдень – поточні), які штучно «поліпшували» показники ліквідності, а в умовах кризової ситуації призвели до лавиноподібного відпливу коштів клієнтів.

З самого початку кризи головним чинником ще більшого спаду ліквідності банків стали іноземні інвестори, які в умовах світової фінансової кризи в спішному порядку повернули свої кошти до національних економік з метою їх стабілізації і більшої захищеності. Так дії іноземних інвесторів, у свою чергу, спровокували вітчизняних корпоративних клієнтів банків, які в короткі терміни конвертували значні фінансові ресурси і вивели їх закордон. Далі це стало причиною ажіотажного вилучення гривневих вкладів населення і їх обміну на іноземну валюту.

Кредитний бум, який спостерігався протягом останніх років, призвів до того, що банки, жертвуючи ліквідністю, намагалися якомога більше надавати кредитів. Урешті-решт, така політика призвела до того, що за станом на 01.10.2008 р. банківська система України мала як ніколи низький рівень високоліквідних коштів, що дорівнював лише 8,8% (на початок 2008 року – 10,3%). [7]

Для повернення закордонних кредитів банки змушені були перекредитуватися за значно вищими ставками, а, по-друге, нові залучені з-закордонних кошти теж стали значно дорожчими. В результаті ставки на іпотечні кредити

зросли на 5-7%. Крім того, були значно посилені вимоги до фінансового стану позичальників, оскільки криза економіки погіршує соціальне становище населення, пов'язане зі зростанням безробіття, заборгованістю з виплат заробітних плат і їх знеціненням через інфляцію, що постійно збільшує кількість неякісних і проблемних щодо погашення банківських кредитів [3].

Здебільшого причини зростання «проблемних» кредитів – неефективна скоригована система кредитних установ, неналагоджена робота бюро кредитних установ, невідпрацьований зв'язок фінансових установ із колекторними службами.

Серед основних недоліків вітчизняних кредитних установ можна виділити такі:

- істотна концентрація на окремих контрагентах і галузях;
- значна «доларизація» операцій;
- слабкість юридичного захисту прав кредиторів;
- недостатньо ефективні стандарти надання кредитів;
- відставання заходів регулювання сектора і банківського нагляду від розвитку ринку;
- значна розбіжність між збільшенням кредитних портфелів банків;
- зростання залучених коштів.

Виділяють зовнішні та внутрішні чинники банківської кризи в Україні. Зовнішні – це насамперед міжнародна фінансова криза, яка розпочалася в другій половині 2008 року. Внутрішні – передусім макроекономічна криза в Україні, яка значною мірою зумовлена наявними диспропорціями в економіці, високою її доларизацією. Серед інших важливих факторів – значне інституційне відставання в розвитку економіки України, яка не диверсифікована, по суті неконкурентоспроможна. [6]

Як і в усьому світі, від фінансової кризи в Україні найсильніше постраждали найбільші і великі банки. Середні давно вже звикли покладатися на власні сили. А найвідчутніших втрат зазнали банки, в яких менеджмент проводив високо ризикову політику, здійснював неефективне управління активами й пасивами, управляв ліквідністю переважно завдяки міжбанківським ресурсам, штучно підтримував нормативи ліквідності за рахунок зустрічних міжбанківських операцій, ігнорував вимоги щодо збалансованості активів і пасивів за строками, активно використовував так звані «накопичувальні рахунки», які по своїй суті

були рахунками до запитання і давали банкам штучно «поліпшувати» збалансованість на вимогу НБУ.

На даний час, для вітчизняного банківського сектора необхідно розглянути можливість внесення змін в існуючу систему гарантування банківських вкладів для підвищення довіри населення. Перейти від імпортозалежного характеру розвитку національної економіки до інвестиційно орієнтованого на інноваційній основі. [5]

Для забезпечення фінансової стабільності банківської системи у період економічної кризи необхідно:

- підвищити рівень капіталізації банківського сектора шляхом залучення додаткового акціонерного капіталу;
- вдосконалити методику розрахунку обсягів і нормативів регулятивного капіталу та нормативного ризику;
- підвищити прозорість фінансових установ і диверсифікованість напрямів діяльності банків;
- удосконалити процедури санації, реорганізації та ліквідації банків;
- підвищити конкурентоспроможність банківських послуг шляхом заміщення готівкових розрахунків на безготівкові платіжні інструменти;
- збільшити кількість державних банків, їх капітальні ресурси та посилити роль державних банків на вітчизняному фінансово-кредитному ринку;
- запровадити стимули для комерційних банків, які кредитують інноваційні проекти;
- запровадити державне обмеження відсотків за кредитами та здійснювати контроль за дотриманням цього обмеження;
- розробити програму покриття бюджетного дефіциту за рахунок, переважно, внутрішніх запозичень;
- законодавчо закріпити як критерій «Проблемного банку» скорочення його регулятивного капіталу на 20 і більше відсотків. [6]

Висновки. Сучасний стан національної системи комерційних банків знаходиться від тяжким важелем проблем дохідності, головний чинник яких – сучасна економічна світова криза, яка чи прямо, чи непрямо, але має вплив на нашу економіку, а саме банківську систему. Головні проблеми дохідності банків – це ризик ліквідності, валютний та кредит-

ний ризики, диспропорції в економіці та присутність високого рівня доларизації. Від терміну вирішення цих проблем залежить як довго буде тривати лікування банківського сектору та початок їх після кризової, здорової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2003. – 127-148 с.
2. Аналіз прибутковості комерційних банків України / О.О.Климова // Фінанси України. – К., 2005, - №3. – 112-116 с.
3. Причини та наслідки впливу світової фінансової кризи на розвиток банківського і реального секторів економіки України / О. Вовчак, Н. Поляк // Вісник НБУ. – К., 2009. - №8 – 22-25 с.
4. Особливості функціонування банківської системи України в умовах фінансово-економічної кризи / Г. Карчева // Вісник НБУ. – К., 2009. - №11 – 9-16 с.
5. Вплив фінансової кризи на рівень прибутковості діяльності вітчизняних банків: теоретичний та прикладний аспект / П. П. Мазурок, О. П. Гузенко // Економіка. Фінанси. Право. – К., 2009. – № 7 – 25-29 с.
6. Механізм стабілізації банківської системи України в період фінансової кризи / В. Бобиль // України: аспекти праці. – К., 2009. - № 1 – 28-32 с.
7. http://www.bank.gov.ua/Publication/bank_sup.htm

УДК 336.711:347.453(477)

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ УКРАЇНИ

Андросова О.Ф., к. е. н.
Каменщик О.А.

Запорізький національний технічний університет

У статті проаналізовані стан та тенденції розвитку послуг з фінансового лізингу в Україні в умовах глобальної фінансової кризи. Розглянуті проблеми національного законодавства щодо регулювання лізингу та світова практика стимулювання розвитку лізингових послуг.

Ключові слова: фінансовий лізинг, повторний лізинг, державне регулювання, лізингодавець, лізингоодержувач

The article presents the status and trends of financial leasing in Ukraine in the global financial crisis terms. Problems of national leasing regulating legislation and international practice of stimulating the development of leasing services are considered.

Key words: financial leasing, releasing, state regulation, lessor, lessee

Актуальність проблеми. У сучасних умовах світової фінансової кризи лізинг потрібно розглядати, з одного боку, як ефективний вид фінансування капітальних вкладень, а з іншого - як форму реалізації, канал збуту промислової продукції. Існуючі нестабільності та проблем в економіці ще більше оголили проблему пошуку варіантів фінансування розвитку виробництва, одним з яких і є лізинг.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Окремі аспекти та проблеми розвитку фінансового лізингу розглядаються у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких Н.С. Поповенко, О.С. Стрелец, С.И. Бессонова, О. Нечаєв, С. Шинкаренко. Проте стан, проблеми та останні тенденції ринку фінансового лізингу в період світової фінансової кризи є недостатньо розглянутими і вимагають додаткового дослідження.

Метою даної статті є дослідження стану, тенденцій і проблем ринку лізингових послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий лізинг - це

© Андросова О.Ф., Каменщик О.А., 2010